Turkish Studies *Educational Sciences*

Volume 14 Issue 4, 2019, p. 1257-1269

DOI: 10.29228/TurkishStudies.22958

ISSN: 2667-5609

Skopje/MACEDONIA-Ankara/TURKEY

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY

EXCELLENCE FOR THE FUTURE
IBU.EDU.MK

Research Article / Araştırma Makalesi

Article Info / Makale Bilgisi

✍ *Received/Geliş:* 05.04.2019

✓ *Accepted/Kabul:* 10.08.2019

✍ *Report Dates/Rapor Tarihleri:* Referee 1 (18.05.2019)-Referee 2 (19.05.2019)

This article was checked by iThenticate.

KONUŞMA KAZANIMLARI AÇISINDAN ORTAOKUL TÜRKÇE DERS KİTAPLARI

Kemalettin DENİZ - Efecan KARAGÖL** - Rasim TARAKCI****

ÖZ

Türkçe eğitimi, iletişim becerilerini geliştirmeyi amaçlar. İletişim becerilerinin geliştirilmesi; dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma olmak üzere dört temel dil becerisine yönelik yapılacak çalışmalara bağlıdır. Bu dil becerilerinin başında hem ilk öğrenilen anlatma becerisi hem de geri bildirim verme aracı olması bakımlarından konuşma önemli bir yere sahiptir. Konuşma becerisinin sağlıklı bir biçimde edinilmesi için 2018'de hazırlanan Türkçe Dersi Öğretimi Programı'nda bazı kazanımlara yer verilmiştir. Bu araştırmanın amacı, 2018 Türkçe Dersi Öğretim Programı'na göre Millî Eğitim Bakanlığınca hazırlanan 5, 6, 7 ve 8. sınıf ders kitaplarını konuşma kazanımları açısından değerlendirmektir. Araştırma, nitel bir durum çalışmasıdır. 2018-2019 eğitim-öğretim yılından itibaren kullanılmak üzere Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanan 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitapları araştırmanın inceleme nesnesini oluşturmaktadır. Araştırmada Türkçe ders kitapları okunarak içerik analizi yapılmıştır. Bunun için programda yer alan konuşma becerisi kazanımlarına göre ders kitapları incelenmiştir. Yalnızca metin ve etkinliklerin bulunduğu bölümler açısından değil, ders kitaplarının tamamını kapsayacak biçimde inceleme yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda kitapların kendi içinde ve kitaplar arasında konuşma kazanımlarının sıklık olarak düzenli bir biçimde kullanılmadığı tespit edilmiştir. Bu sonuç, kitap yazarlarının rastgele -bir sistem gözetmeden- konuşma kazanımlarını kullandığını

* Doç. Dr., Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Bölümü Türkçe Öğretmenliği, E-posta: kemalettindeniz@hotmail.com

** Dr., Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi, E-posta: efecankaragol@gmail.com

*** Doktora Öğrencisi, MEB, E-posta: rasimtarakci@gmail.com

düşündürmektedir. Ayrıca bazı konuşma kazanımlarının az sıklıkta yer aldığı belirlenmiştir. Yönetmelikte kazanımların kullanımına ilişkin alt sayı belirtme yoluna gidilmemesi, bu uyumsuzluğun sebebi olarak değerlendirilebilir. Araştırmanın sonuçlarından hareketle konuşma kazanımlarının ders kitapları içinde dengeli bir biçime kullanılması, kazanımların kullanım sıklıklarında büyük farklılıkların olmaması ve ilgili yönetmeliğin kazanımların kitaplarda kullanım sıklığı açısından alt sınır ifade edecek biçimde güncellenmesi önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Konuşma, Kazanım, Türkçe Ders Kitabı, Beceri, Türkçe Dersi Öğretim Programı.

SECONDARY SCHOOL TURKISH TEXTBOOKS IN TERMS OF SPEAKING ACHIEVEMENTS

ABSTRACT

Turkish education aims to improve communication skills. Developing communication skills; listening/viewing, speaking, reading and writing. At the beginning of this language skills, it is important to talk about both being the first learned skills and giving feedback. The 2018 Turkish language teaching curriculum includes some achievements for the healthy acquisition of speaking skills. The aim of this study is to evaluate the 5, 6, 7 and 8 grade textbooks prepared by the Ministry of National Education in terms of speech achievements according to the 2018 Turkish curriculum. Research is a qualitative case study. Published by the Ministry of National Education for use from the 2018-2019 academic year 5, 6, 7 and 8. classroom Turkish textbooks constitute the object of investigation. Content analysis technique was used in the research. According to the achievements in speaking skills included in the curriculum, textbooks were examined. As a result of the study, it was determined that the speech achievements between the books and within the books were not used regularly. This result suggests that the authors use random speech-free speech achievements. In addition, some speech achievements were found to be less frequent. The fact that there is no sub-number in the regulation regarding the use of the achievements can be considered as the reason for this discrepancy. Based on the results of the study, it is proposed to use speech achievements in a balanced format within the textbooks, the absence of big differences in the frequency of use of the achievements and the updating of the regulations in a way that expresses the lower limit in terms of the frequency of the achievements in the books.

STRUCTURED ABSTRACT

The 2018 Turkish language course curriculum aims to provide students with a variety of skills. Skill is the ability of a person to accomplish a job based on predisposition and learning, and to conclude it in accordance with purpose (Onan, 2013: 36). The curriculum includes four basic language skills: listening/viewing, speaking, reading and writing. These skills are gained with the help of text, activity and

assessment questions prepared according to the achievements in the curriculum. Turkish textbooks are the most widely used material for the creation of skills in the student. The books in question were not evaluated in terms of speech achievements. To provide feedback to curriculum and textbook authors, the status of speech achievements in secondary school Turkish textbooks must be addressed. The aim of this research is to evaluate secondary school Turkish textbooks in terms of speech achievements. The following sub-problems have been identified to make in-depth determinations for this purpose:

1. What is the status of the middle school fifth grade Turkish textbook in terms of speech achievements?
2. What is the status of the middle school sixth grade Turkish textbook in terms of speech achievements?
3. What is the status of the middle school seventh grade Turkish textbook in terms of speech achievements?
4. . What is the status of the middle school eighth grade Turkish textbook in terms of speech achievements?

In the 2018-2019 academic year, there is no research in literature on textbooks taught in secondary schools. The research contributes to the literature on speech achievements in secondary school Turkish textbooks.

Research is a qualitative case study. Published by the Ministry of National Education for use from the 2018-2019 academic year 5, 6, 7 and 8. classroom Turkish textbooks constitute the object of investigation. Content analysis technique was used in the research. According to the achievements in speaking skills included in the curriculum, textbooks were examined.

The books examined are inadequate for using body language effectively, using words according to their meaning, giving place to expressions of transition and connection, using Turkish words instead of words taken from foreign languages. Making prepared and unprepared speech is sufficient according to other speech achievements from the maintenance of implementing speech strategies.

There is no research in literature that addresses textbooks prepared according to the 2018 Turkish language course curriculum in terms of speaking achievements. However, there is some research on textbooks written according to the previous curriculum: Kadızade ve Önder (2016) determined that the most prepared speech achievement was included in the workbooks prepared according to the 2006 Turkish language course curriculum. This coincides with the finding that prepared speeches are included in the research. In addition, the same researchers evaluated speech activities in workbooks based on achievements. The results of the middle school Turkish course are not all appropriate examples of activities. This finding contradicts the findings obtained in the study.

Cömert (2017) concluded that not all characteristics of speaking ability are included in the achievements in its research in the 2017 Turkish language course curriculum. The 2018 Turkish course teaching curriculum is largely the same as the 2017 curriculum. Therefore, the

findings of this research with the findings of Cömert (2017) reveal that speech achievements are problematic in terms of skill transfer to students.

Altuntaş (2012) evaluated speech education according to teacher views. Most of the teachers surveyed stated that they had always applied the activities for speaking ability contained in the seventh grade workbook. However, as a result of the interview and observation, it was revealed that teachers did not practice activities regularly. It was also determined that teachers did not place balanced on all objectives and achievements in improving speaking ability, neglecting some achievements. Considering the findings of Altuntaş (2012) and the data obtained in this research together, it justifies the interpretation that this skill is not imparted healthily to the students.

Marangoz (2014) investigated speech applications in Turkish textbooks prepared according to the 2006 Turkish curriculum. He has determined that many types of speech that an individual can use in his daily life do not have much space in Turkish textbooks. Therefore, it was revealed that the textbooks studied were inadequate in developing speaking skills. The findings of this research overlap with the findings of Marangoz (2014).

Doğan (2015) showed the frequency of the achievement of all language skills in Turkish textbooks prepared according to the 2006 Turkish curriculum. According to Doğan's (2015: 472) findings, there are many achievements that have been dealt with once during the academic year.

The overall result of the research found that the books studied were inconsistent in terms of their achievement numbers, speaking to both themselves and each other. This conclusion suggests that book authors use random speech achievements.

Keywords: Speaking, Achievement, Turkish Course Book, Skill, Turkish Language Teaching Curriculum.

1. Giriş

Türkçe eğitimi; dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma olmak üzere dört temel dil becerisi etrafında yapılır. Bu dil becerilerine ilişkin kazanımlar Türkçe öğretimi programlarında yer alır. 2018-2019 eğitim-öğretim döneminde kullanılan ortaokul Türkçe ders kitapları, 2018 Türkçe Dersi Öğretim Programı (program)'ndaki kazanımlar dikkate alınarak hazırlanmıştır. Söz konusu kitaplar konuşma kazanımları açısından değerlendirilmemiştir. Hem program hem de ders kitabı yazarlarına geri bildirim sağlamak için ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki konuşma kazanımlarının durumu ele alınmalıdır.

Program, öğrencilere çeşitli bilgi, beceri, davranış ve değerlerin yanı sıra birtakım yetkinlikler de kazandırmayı amaçlar. Programda dil becerilerinin kazandırılmasında farklı öğretme yaklaşımlarının dengeli bir biçimde kullanılması tavsiye edilmektedir. Farklı öğretme yaklaşımları kullanılmasının temel amacı, öğrencilere dil gelişimleriyle ilgili gerekli becerileri kalıcı bir biçimde kazandırmaktır (MEB, 2018a).

Beceri, insanın yatkınlık ve öğrenimine bağlı olarak bir işi başarma ve amaca uygun olarak sonuçlandırma yetisidir (Onan, 2013: 36). Programda dört temel dil becerisine yer verilmiştir: dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma. Bu beceriler, programdaki kazanımların rehberliğinde

bulunan veya hazırlanan metin, etkinlik ve değerlendirme soruları yardımıyla kazandırılır. Türkçe ders kitapları, öğrencide beceri oluşturulması adına en çok kullanılan materyaldir.

Ders kitabı, Millî Eğitim Bakanlığına bağlı örgün ve yaygın eğitim kurumlarının haftalık ders çizelgelerinde yer alan derslerin öğretim programlarına göre hazırlanmış, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından inceleme ve değerlendirme işlemleri tamamlanarak okutulması uygun bulunmuş kitaplara verilen genel isimdir (MEB, 2018b: 3). Türkçe ders kitapları, Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından hazırlanabildiği gibi özel yayınevleri tarafından da hazırlanabilmektedir. Bu kitaplar “Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği (yönetmelik)” dikkate alınarak oluşturulur. Ders kitaplarının hazırlanmasında yazarların dikkat etmesi gereken birçok kriter vardır. Kazanımlara uygunluk bu kriterlerden biridir. Yönetmelikte ders kitaplarıyla ilgili “Eğitim ve öğretim programının amaçladığı kazanımları kapsar.” cümlesi açıkça yer almaktadır.

Kazanımlar; öğretim sürecinde öğrencilerin edinecekleri bilgi, beceri ve alışkanlıkları kapsamaktadır (MEB, 2006). Programda dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma kazanımları sınıflar düzeyinde tematik yaklaşımla belirlenmiştir. Kazanım cümlelerinin her biri bir kod sistemiyle ifade edilmiştir. Örneğin “T.5.2.2.” şeklinde kodlanan bir kazanımda “T”, Türkçeyi; “5”, sınıf düzeyini; “2”, öğrenme alanı olarak konuşmayı, “2”, kazanım numarasını ifade etmektedir. Programda dört temel dil becerisine ilişkin farklı kazanımlara yer verilmiştir. Bu kazanımların sayısı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 1: Programdaki Kazanım Sayılarının Dil Becerilerine Göre Dağılımı

Sınıf Düzeyleri	Dil Becerileri			
	Dinleme/İzleme	Konuşma	Okuma	Yazma
5. Sınıf	12	7	34	16
6. Sınıf	12	7	35	14
7. Sınıf	14	7	38	17
8. Sınıf	14	7	35	20
Toplam	52	28	142	67

Programda 289 kazanım vardır. Bu kazanımların 52’si (%17,99) dinleme/izleme, 28’i (%9,68) konuşma, 142’si (%49,13) okuma ve 67’si (23,18) yazma becerisiyle ilgilidir. Tablo 1’de açıkça görülmektedir ki konuşma, en az kazanım sayısına sahip olan dil becerisidir.

Programdaki konuşma becerisiyle ilgili iki kazanım ifadesinin numarası sınıf düzeylerine göre değişiklik göstermektedir. “Konuşmalarında uygun geçiş ve bağlantı ifadelerini kullanır.” kazanımı sırasıyla “T.5.2.6., T.6.2.6, T.7.2.6. ve T.8.2.7.” numaralarıyla ifade edilmiştir. “Konuşmalarında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır.” kazanımı “T.5.2.7., T.6.2.7., T.7.2.7. ve T.8.2.6.” numaralarıyla ifade edilmiştir. Programdaki diğer 5 konuşma kazanımının sınıf düzeylerindeki kazanım numaraları aynıdır.

Konuşma, kişinin isteklerini, düşüncelerini sözle bildirmesidir (Göğüş, 1978: 174). Yalçın (2006: 97), konuşma becerisini iletişim temelli tanımlamıştır: “Konuşma becerisi kişinin kendisini doğrudan ifade ettiği; duygu ve dileklerini başka kimselere doğrudan anlattığı; kendi başına kullanabileceği değil, başkalarıyla paylaşabileceği bir beceridir.” Ünalın (2006: 89), konuşmayı “Duygu, düşünce ve isteklerin seslendirilmesi” olarak açıklamıştır. Güneş (2007: 95)’e göre konuşma “Zihinde başlayan ve düşüncelerin sözle ifade edilmesiyle tamamlanan bir süreç”tir. Erdem (2013: 181), konuşmayı fiziksel ve zihinsel bir süreç olarak ifade etmiştir: “Konuşma, mutabık kalınan işaretlerin ve seslerin karşısındaki zihninde anlam oluşturmasını, mesaja dönüşmesini sağlayan fiziksel ve zihinsel bir süreçtir.”

Literatürde konuşmayla ilgili yapılan tanımlara bakıldığında birtakım kavram ve özelliklerin ön plana çıktığı görülmektedir. Bu kavram ve özellikler şöyle ifade edilebilir: “istek ve düşünce bildirme”, “kendini ifade etme”, “paylaşma”, “seslendirme”, “zihinsel ve sözlü süreç”, “fiziksel ve zihinsel süreç”.

Çeşitli kavram ve özelliklerle açıklanan konuşma, dinleme/izlemeden sonra edinilen ve kullanılan beceridir. Aynı zamanda bu beceri, yazma ile iletişimin anlatma yönünü oluşturmaktadır. Dilin bir iletişim aracı olduğu düşünüldüğünde, en çok kullanılan iletişim türlerinin başında konuşma gelmektedir. İnsan günlük hayatında daha çok konuşarak iletişim kurmakta, ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Konuşma, aynı zamanda anlamının gerçekleşip gerçekleşmediğini göstermeye yaraması bakımından da önemlidir. Bu sebeple konuşma becerisine ilişkin kazanımların öğrencilere yeterli düzeyde kazandırılması gerekmektedir.

Konuşma becerisine yönelik kazanımların öğrencilere kazandırılmasında etkin olarak kullanılan materyallerin başında Türkçe ders kitapları gelmektedir. Konuşma becerisine ve diğer dil becerilerine yönelik kazanımların sağlıklı biçimde öğrencilere aktarılmasında ders kitapları kritik role sahiptir. Doğan (2015: 466)’ın belirttiği gibi “Ders kitaplarındaki çalışmaların hem niteliği hem de niceliği söz konusu kazanımların edinimini doğrudan etkilemektedir.”

“Konuşma”, “kazanım” ve “Türkçe Dersi” anahtar kelimeleriyle "YÖK Tez Tarama", "DergiPark" ve “YÖK Akademik”te yapılan taramada, programa göre hazırlanan ve 2018-2019 eğitim-öğretim yılında 5, 6, 7 ve 8. sınıflarda okutulan ders kitaplarına ilişkin herhangi bir araştırma tespit edilmemiştir. Bu araştırmanın amacı, konuşma kazanımları açısından ortaokul Türkçe ders kitaplarını değerlendirmektir. Bu amaca yönelik derinlemesine tespitler yapabilmek için aşağıdaki alt problemler belirlenmiştir:

1. “Ortaokul 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı”nın konuşma kazanımları açısından durumu nedir?
2. “Ortaokul 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı”nın konuşma kazanımları açısından durumu nedir?
3. “Ortaokul 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı (1-2)”nın konuşma kazanımları açısından durumu nedir?
4. “Ortaokul 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı”nın konuşma kazanımları açısından durumu nedir?

Araştırma, ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki konuşma kazanımlarının durumuyla ilgili literatüre katkı sağladığı için önemlidir. Ayrıca araştırma MEB tarafından yayımlanan kitaplarla sınırlandırılmıştır.

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma, nitel bir durum çalışmasıdır. “Durum çalışmaları nicel veya nitel yaklaşımla yapılabilir. Her iki yaklaşımda da amaç belirli bir duruma ilişkin sonuçlar ortaya koymaktır. Nitel durum çalışmasının en temel özelliği bir ya da birkaç durumun derinliğine araştırılmasıdır.” (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 77). Bu çalışmada ortaokul Türkçe ders kitapları konuşma becerisi kazanımları açısından değerlendirildiği için araştırma durum çalışması olarak desenlenmiştir.

2.2. İnceleme Nesnesi

Araştırmanın inceleme nesnesini 2018-2019 eğitim-öğretim yılından itibaren kullanılmak üzere MEB tarafından yayımlanan 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitapları oluşturmaktadır. Söz konusu kitaplardaki hazırlık çalışmaları, metinlerdeki yönergeler, metinler, metinlere yönelik olarak hazırlanmış etkinlikler, gelecek derse hazırlık ve tema değerlendirme soruları konuşma becerisi kazanımları açısından ele alınmıştır.

2.3. Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

Nitel araştırmanın veri toplama yöntemleri görüşme, gözlem ve dokümanlardır. Bu araştırma, Türkçe Dersi Öğretim Programı (2018)'na göre Millî Eğitim Bakanlığınca hazırlanan 5, 6, 7 ve 8. sınıf ders kitaplarını konuşma kazanımları açısından incelemeyi amaçladığından araştırmada doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Doküman analizi, çalışmada kullanılacak dokümanların elde edilip belirli bir sistem içerisinde inceleme işlemidir (Karasar, 2008; Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Araştırmada Türkçe ders kitapları okunarak içerik analizi yapılmıştır. Bunun için programda yer alan konuşma becerisi kazanımlarına göre ders kitapları incelenmiştir. Araştırma bu yönüyle tümdengelimisel içerik analizi özelliğini taşımaktadır. Tümdengelimisel içerik analizi, tümevarımsal içerik analizinin aksine verilerin mevcut çerçevelere göre analizine dayanır (Patton, 2014: 453). Yalnızca metin ve etkinliklerin bulunduğu bölümler açısından değil, ders kitaplarının tamamını kapsayacak biçimde inceleme yapılmıştır.

Kitaplarda işlenen kazanımlar inceleme esnasında tespit edilmiş ve listelenmiştir. Ardından bu kazanımların frekansları çıkarılmış ve kitap boyunca her kazanımın kaç defa işlendiği belirlenmiştir. Daha sonra söz konusu frekanslar her kitap için ayrı ayrı olacak şekilde tablolaştırılmıştır.

3. Bulgular

Bu başlık altında araştırmanın alt problemlerinden hareketle ulaşılan veriler sunulmuştur:

3.1. “Ortaokul 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı”nın Konuşma Kazanımları Açısından Durumu

Ortaokul 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki konuşma kazanımlarının kullanım sıklığına aşağıda yer verilmiştir:

Tablo 2: “Ortaokul 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı”ndaki Konuşma Kazanımları

Konuşma	
Kazanımlar	f
T.5.2.1.	12
T.5.2.2.	13
T.5.2.3.	13
T.5.2.4.	3
T.5.2.5.	4
T.5.2.6.	1
T.5.2.7.	2
Toplam	48

Tablo 2’de görüldüğü gibi “Ortaokul 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı”nın 48 farklı yerinde konuşma kazanımına yer verilmiştir. “Ortaokul 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı”nda “T.5.2.1. Hazırlıklı konuşma yapar.” kazanımı 12, “T.5.2.2. Hazırlıksız konuşma yapar.” kazanımı 13, “T.5.2.3. Konuşma stratejilerini uygular.” kazanımı 13, “T.5.2.4. Konuşmalarında beden dilini etkili bir şekilde kullanır.” kazanımı 3, “T.5.2.5. Kelimeleri anlamlarına uygun kullanır.” kazanımı 4, “T.5.2.6. Konuşmalarında uygun geçiş ve bağlantı ifadelerini kullanır.” kazanımı 1 ve “T.5.2.7. Konuşmalarında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır.” kazanımı 2 kez kullanılmıştır.

3.2. “Ortaokul 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı”nın Konuşma Kazanımları Açısından Durumu

Ortaokul 6. sınıf Türkçe ders kitabındaki konuşma kazanımlarının kullanım sıklığına aşağıdaki tabloda yer verilmiştir:

Tablo 3: “Ortaokul 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı”ndaki Konuşma Kazanımları

Konuşma	
Kazanımlar	6. Sınıf
T.6.2.1.	45
T.6.2.2.	1
T.6.2.3.	10
T.6.2.4.	4
T.6.2.5.	2
T.6.2.6.	1
T.6.2.7.	1
Toplam	64

Verilen tabloya göre “Ortaokul 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı”nın 64 farklı yerinde konuşma kazanımına başvurulmuştur. “Ortaokul 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı”nda “T.6.2.1. Hazırlıklı konuşma yapar.” kazanımı 45, “T.6.2.2. Hazırlıksız konuşma yapar.” kazanımı 1, “T.6.2.3. Konuşma stratejilerini uygular.” kazanımı 10, “T.6.2.4. Konuşmalarında beden dilini etkili bir şekilde kullanır.” kazanımı 4, “T.6.2.5. Kelimeleri anlamlarına uygun kullanır.” kazanımı 2, “T.6.2.6. Konuşmalarında uygun geçiş ve bağlantı ifadelerini kullanır.” kazanımı 1 ve “T.6.2.7. Konuşmalarında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır.” kazanımı 1 kez işlenmiştir.

3.3. “Ortaokul 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı (1-2)”nın Konuşma Kazanımları Açısından Durumu

Aşağıda ortaokul 7. sınıf Türkçe ders kitabı (1-2)’ndaki konuşma kazanımlarının kullanım sıklığına yer verilmiştir:

Tablo 4: “Ortaokul 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı (1-2)”ndaki Konuşma Kazanımları

Konuşma		
Kazanımlar	7. Sınıf (1)	7. Sınıf (2)
T.7.2.1.	6	20
T.7.2.2.	16	13
T.7.2.3.	15	4
T.7.2.4.	5	1
T.7.2.5.	3	2
T.7.2.6.	4	1
T.7.2.7.	2	2
Toplam	51	43

Yukarıdaki tabloda “Ortaokul 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı (1)” ile “Ortaokul 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı (2)”ndaki konuşma kazanımlarına yönelik veriler birlikte sunulmuştur. Konuşma kazanımları “Ortaokul 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı (1)”nda 51, “Ortaokul 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı (2)”nda 43 kez dikkate alınmıştır.

“Ortaokul 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı (1)”nda “T.7.2.1. Hazırlıklı konuşma yapar.” kazanımı 6, “T.7.2.2. Hazırlıksız konuşma yapar.” kazanımı 16, “T.7.2.3. Konuşma stratejilerini uygular.” kazanımı 15, “T.7.2.4. Konuşmalarında beden dilini etkili bir şekilde kullanır.” kazanımı 5, “T.7.2.5. Kelimeleri anlamlarına uygun kullanır.” kazanımı 3, “T.7.2.6. Konuşmalarında uygun geçiş ve bağlantı ifadelerini kullanır.” 4 ve “T.7.2.7. Konuşmalarında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır.” kazanımı 2 kez ele alınmıştır.

“Ortaokul 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı (2)”nda “T.7.2.1. Hazırlıklı konuşma yapar.” kazanımı 20, “T.7.2.2. Hazırlıksız konuşma yapar.” kazanımı 13, “T.7.2.3. Konuşma stratejilerini uygular.” kazanımı 4, “T.7.2.4. Konuşmalarında beden dilini etkili bir şekilde kullanır.” kazanımı 1, “T.7.2.5.

Kelimeleri anlamlarına uygun kullanır.” kazanımı 2, “T.7.2.6. Konuşmalarında uygun geçiş ve bağlantı ifadelerini kullanır.” 1 ve “T.7.2.7. Konuşmalarında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır.” kazanımı 2 kez ele alınmıştır.

3.4. “Ortaokul 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı”nın Konuşma Kazanımları Açısından Durumu

Ortaokul 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki konuşma kazanımlarının kullanım sıklığına aşağıda yer verilmiştir:

Tablo 5: “Ortaokul 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı”ndaki Konuşma Kazanımları

Konuşma	
Kazanımlar	8. Sınıf
T.8.2.1.	9
T.8.2.2.	24
T.8.2.3.	18
T.8.2.4.	7
T.8.2.5.	6
T.8.2.6.	4
T.8.2.7.	6
Toplam	74

Tablo 5’teki verilere göre konuşma kazanımları “Ortaokul 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı”nda 74 kez işlenmiştir. “Ortaokul 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı”nda “T.8.2.1. Hazırlıklı konuşma yapar.” kazanımı 9, “T.8.2.2. Hazırlıksız konuşma yapar.” kazanımı 24, “T.8.2.3. Konuşma stratejilerini uygular.” kazanımı 18, “T.8.2.4. Konuşmalarında beden dilini etkili bir şekilde kullanır.” kazanımı 7, “T.8.2.5. Kelimeleri anlamlarına uygun kullanır.” kazanımı 6, “T.8.2.6. Konuşmalarında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır.” kazanımı 4 ve “T.8.2.7. Konuşmalarında uygun geçiş ve bağlantı ifadelerini kullanır.” kazanımı 6 kez dikkate alınmıştır.

4. Sonuç ve Öneriler

“Ortaokul 5.Sınıf Türkçe Ders Kitabı” konuşma becerisine ait bütün kazanımları içermektedir. Ancak “T.5.2.4. Konuşmalarında beden dilini etkili bir şekilde kullanır.”, “T.5.2.5. Kelimeleri anlamlarına uygun kullanır.”, “T.5.2.6. Konuşmalarında uygun geçiş ve bağlantı ifadelerini kullanır.” ve “T.5.2.7. Konuşmalarında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır.” kazanımları diğer kazanımlara göre az kullanılmıştır. Bu durum; beden dilini etkili kullanma, kelimeleri anlamlarına uygun kullanma, geçiş ve bağlantı ifadelerini kullanma ve yabancı dilden alınmış kelimeler yerine Türkçe kelimeleri kullanma becerileri bakımlarından “5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı”nın yeterli olmadığı yorumunu doğrulamaktadır. Kitapta, hazırlıklı ve hazırlıksız konuşma yapma ile konuşma stratejilerinin kullanımına yönelik beceriler diğer kazanımlara göre fazladır.

“Ortaokul 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı”nda konuşma becerileri dengeli bir dağılım göstermemektedir. 1’den 13’e kadar geniş bir sayı aralığında konuşma becerilerinin sıklıkları görülmektedir.

“Ortaokul 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı”nda “T.6.2.2. Hazırlıksız konuşma yapar.”, “T.6.2.4. Konuşmalarında beden dilini etkili bir şekilde kullanır.”, “T.6.2.5. Kelimeleri anlamlarına uygun kullanır.”, “T.6.2.6. Konuşmalarında uygun geçiş ve bağlantı ifadelerini kullanır.” ve “T.6.2.7. Konuşmalarında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini

kullanır.” kazanımları diğer kazanımlara göre az kullanılmıştır. Bu sebeple hazırlıksız konuşma, beden dilini etkili kullanma, kelimeleri anlamlarına uygun kullanma, geçiş ve bağlantı ifadelerini kullanma, yabancı dilden alınmış kelimeler yerine Türkçe kelimeleri kullanma becerileri bakımından “6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı” eksiktir. Hazırlıklı konuşma yapma ve konuşma stratejilerini uygulama kazanımları diğer kazanımlara göre fazladır.

“Ortaokul 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı”nda konuşma becerileri dengeli bir dağılım göstermemektedir. 1’den 45’e kadar geniş bir sayı aralığında konuşma becerilerinin sıklıkları görülmektedir.

“Ortaokul 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı (1-2)”nda “T.7.2.4. Konuşmalarında beden dilini etkili bir şekilde kullanır.”, “T.7.2.5. Kelimeleri anlamlarına uygun kullanır.”, “T.7.2.6. Konuşmalarında uygun geçiş ve bağlantı ifadelerini kullanır.” ve “T.7.2.7. Konuşmalarında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır.” kazanımları, diğer kazanımlara göre az sıklıkta kullanılmıştır. Bu sebeple beden dilini etkili kullanma, kelimeleri anlamlarına uygun kullanma, geçiş ve bağlantı ifadelerini kullanma, yabancı dilden alınmış kelimeler yerine Türkçe kelimeleri kullanma becerileri bakımından “7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı (1-2)” eksiktir.

“Ortaokul 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı (1-2)”, “T.7.2.1. Hazırlıklı konuşma yapar.” ve “T.7.2.3. Konuşma stratejilerini uygular.” kazanımları açısından diğer kazanımlara göre daha fazladır.

“Ortaokul 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı (1)” ile “7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı (2)” kazanım sıklığı bakımından uyumlu değildir. “T.7.2.1.” kazanımı bir kitapta 6 kez kullanılmışken diğer kitapta 20 kez ele alınmıştır. “T.7.2.3.” kazanımı birinci kitapta 15, ikinci kitapta 4 kez işlenmiştir. Bu durum konuşma eğitimi açısından uygun değildir. Çünkü ikinci kitabı edinen 7. sınıf öğrencileri hazırlıklı konuşma hususunda birinci kitaba sahip olan öğrencilerden daha çok etkinlikle karşılaşacaktır. Ayrıca konuşma stratejileri açısından birinci kitaba sahip olan öğrenciler daha başarılı olacaktır.

“Ortaokul 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı (1-2)” kazanım sıklığı açısından dengeli bir dağılım göstermemektedir. Her iki kitap birlikte değerlendirildiğinde 1’den 20’ye kadar geniş sayı aralığında kazanımların olduğu belirlenmiştir.

“Ortaokul 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı”, “T.8.2.6. Konuşmalarında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır.” kazanımı açısından diğer kazanımlara göre yetersizdir. Hazırlıklı konuşma yapma ve konuşma stratejilerini kullanma yönlerinden “Ortaokul 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı” daha iyi durumdadır.

“Ortaokul 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı”, diğer kitaplarda olduğu gibi konuşma kazanımlarının dağılımı yönünden dengeli değildir. 4’ten 24’e kadar geniş sıklık aralığında kazanımların dağılım gösterdiği ortaya çıkmıştır.

İncelenen kitaplar; beden dilini etkili kullanma, kelimeleri anlamlarına uygun kullanma, geçiş ve bağlantı ifadelerine yer verme, yabancı dillerden alınmış kelimeler yerine Türkçe kelimeleri kullanma bakımından konuşma kazanımları dâhilinde yeterli değildir. Hazırlıklı ve hazırlıksız konuşma yapma, konuşma stratejilerini uygulama bakımından diğer konuşma kazanımlarına göre yeterlidir.

Literatürde 2018 Türkçe Dersi Öğretim Programı’na göre hazırlanan ders kitaplarını konuşma kazanımları açısından ele alan herhangi bir araştırma yoktur. Ancak önceki programlara göre yazılan ders kitaplarına yönelik yapılmış bazı araştırmalar vardır: Kadızade ve Önder (2016), 2006 Türkçe Dersi Öğretim Programı’na göre hazırlanan çalışma kitaplarında hazırlıklı konuşma yapma kazanımına en çok yer verildiğini tespit etmiştir. Bu durum, araştırmada elde edilen hazırlıklı konuşmalara yer verme bulgusuyla örtüşmektedir. Ayrıca aynı araştırmacılar, çalışma kitaplarındaki konuşma etkinliklerini kazanımlara göre değerlendirmiş ve 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe dersi çalışma kitaplarında konuşma becerisi amaç ve kazanımlarının hepsine uygun etkinlik örneklerinin yer almadığı sonucuna ulaşmıştır. Bu tespit

ile araştırmada elde edilen bulgular çelişmektedir. Bu çelişkinin sebebi, yönetmelikte her kazanımın kullanılması hususuna vurgu yapılması olabilir. Çünkü ilgili yönetmelik -2006'dan sonra- 12 Eylül 2012 tarihinde yayımlanmıştır.

Cömert (2017), 2017 Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki konuşma becerisi kazanımlarını değerlendirdiği araştırmasında, konuşma becerisinin bütün özelliklerinin kazanımlarda yer almadığı sonucuna ulaşmıştır. 2018 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın 2017 programıyla büyük oranda aynı olduğu düşünülürse Cömert (2017)'in bulgularıyla bu araştırmanın bulguları, konuşma becerisine yönelik kazanımların öğrencilere beceri aktarımı açısından problemlili olduğu sonucunu ortaya koymaktadır.

Altuntaş (2012), öğretmen görüşlerine göre konuşma eğitimi değerlendirmiştir. Ankete katılan öğretmenlerin yarısından fazlasının 7. sınıf öğretmen kılavuz ve öğrenci çalışma kitabında yer alan konuşma becerisine yönelik etkinlikleri her zaman uyguladıklarını ifade ederken görüşmelerde ve gözlemlerde öğretmenlerin etkinlikleri düzenli bir şekilde uygulamadıklarını belirlemiştir. Ayrıca öğretmenlerin konuşma becerisini geliştirmeye yönelik tüm amaç ve kazanımlara dengeli bir şekilde yer vermediği, bazı kazanımları ihmal ettiğini de tespit etmiştir. Altuntaş (2012)'in tespitleri ile bu araştırmada ulaşılan veriler birlikte düşünüldüğünde, öğretmenler tarafından "düzenli bir biçimde uygulanmayan" konuşma becerisi etkinliklerinin ders kitaplarında da dengesiz sıklıkta yer alması, bu becerinin öğrencilere sağlıklı kazandırılmadığı yorumunu bir kez daha haklı çıkarmaktadır.

Marangoz (2014), 2006 Türkçe Dersi Öğretim Programı'na göre hazırlanan Türkçe ders kitaplarındaki konuşma uygulamalarına ilişkin yaptığı araştırmasında, bireyin günlük yaşantısında kullanabileceği birçok konuşma türünün 6, 7 ve 8. sınıflardaki Türkçe dersi işleniş süreçlerinde çok fazla yer bulamadığını, bu nedenle de incelenen ders kitaplarının konuşma becerisi geliştirmede yetersiz kaldığı sonucuna ulaşmıştır. Marangoz (2014)'un bulgularıyla bu araştırmanın bulguları birbiriyle örtüşmektedir.

Doğan (2015), 2006 Türkçe Dersi Öğretim Programı'na göre hazırlanan Türkçe ders kitaplarındaki bütün dil becerilerine yönelik kazanımların ele alınış sıklığını ortaya koymuştur. Doğan (2015: 472)'in tespitlerine göre "Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki kazanımların ders kitaplarındaki ele alınış sıklıkları incelendiğinde eğitim-öğretim yılı boyunca bir kez ele alınan pek çok kazanım olduğu görülmektedir." Doğan (2015)'in tespitiyle bu araştırmanın bulguları birbiriyle benzerlik göstermektedir.

Cömert (2017), Altuntaş (2012), Marangoz (2014) ve Doğan (2015)'in ulaştığı sonuçlar; program, kitap ve öğretmenler açısından konuşma becerisinin kazandırılması adına sorunların olduğu ortaya koymaktadır. Buradan hareketle 2018 Türkçe Dersi Öğretimi Programı'na göre hazırlanan kitaplarda konuşma becerisine ilişkin kazanımların dengesiz bir dağılım göstermesi ve bazı kazanımların az sıklıkta yer alması literatürde ortaya konulan sorunların çözülemediğini ve bu sorunların kronikleşmeye doğru gittiğini göstermektedir.

Araştırmanın genel sonucu, incelenen kitapların hem kendi içinde hem de birbirleriyle konuşma kazanım sayıları bakımından tutarsız olduğunu ortaya koymuştur. Bu sonuç, kitap yazarlarının rastgele -bir sistem gözetmeden- konuşma kazanımlarını kullandığını düşündürmektedir. Ayrıca yönetmelikte kazanımların kullanımına ilişkin alt sayı belirtme yoluna gidilmemesi, bu uyumsuzluğun sebebi olarak değerlendirilebilir.

Araştırmanın sonuçlarından hareketle aşağıdaki önerilere yer verilmiştir:

- Konuşma kazanımlarının dağılımı kitapların kendi içinde dengeli olmalıdır. Kazanımların kullanım sıklıklarında büyük farklılıklar olmamalıdır.
- Konuşma kazanımları kitaplar arasında farklılık göstermemelidir.

- Yönetmelik kazanımların kitaplarda kullanım sıklığı açısından alt sınır ifade edecek biçimde güncellenmelidir.

KAYNAKÇA

- Akgül, A., Demirer, N., Gürcan, E., Karadaş, D., Karahan, İ. ve Uysal, A. (2018). *7. sınıf ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe ders kitabı (1)*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Altuntaş, İ. (2012). *Yedinci sınıf Türkçe dersi konuşma eğitiminin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ceylan, S., Duru, K., Erkek, G. ve Pastutmaz, M. (2018). *6. sınıf ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe ders kitabı*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Cömert, B. Ö. (2017). 2017 Türkçe dersi öğretim programında yer alan ortaokul düzeyindeki (5, 6, 7 ve 8. sınıflar) konuşma becerisi kazanımlarına yönelik bir çalışma. *Bartın Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*. 6(3), 1331-1344.
- Doğan, Y. (2015). Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki kazanımların ders kitaplarında ele alınış sıklıklarına ilişkin eleştirel bir değerlendirme. D. Uçgun, A. Balcı (Ed.), *Akademik Hayatının 25. Yılında Türkçe Eğitimi Alanının İlk Profesörü Murat Özbay'a Armağan* içinde (s. 463-474). Ankara: Pegem Akademi.
- Erdem, İ. (2013). Konuşma eğitimi: kuram, uygulama, ölçme ve değerlendirme. A. Güzel ve H. Karatay (Ed.), *Türkçe öğretimi el kitabı* içinde (s. 181-220). Ankara: Pegem Akademi.
- Göğüş, B. (1978). *Orta dereceli okullarımızda Türkçe ve yazın eğitimi*. Ankara: Gül Yayınevi.
- Güneş, F. (2007). *Türkçe öğretimi ve zihinsel yapılandırma*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Haykır, A. H., Kaplan, H., Kıryar, A., Tarakcı, R. ve Üstün, E. (2018). *5. sınıf ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe ders kitabı*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Kadıızade, D. E. ve Önder, B. (2016). İlköğretim Türkçe programı ile Türkçe çalışma kitaplarındaki kazanım ve etkinliklerin konuşma becerisi açısından değerlendirilmesi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 12(5), 1104-1124.
- Karasar, N. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kır, T., Kırmızı, E. ve Yağız, S. (2018). *7. sınıf ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe ders kitabı (2)*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Marangoz, M. M. (2014). *İlköğretim Türkçe ders kitaplarında konuşma eğitimi uygulamaları*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Uşak: Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- MEB Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği. (2012). 02.06.2018 tarihinde <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/09/20120912-2.htm> sayfasından erişilmiştir.
- MEB İlköğretim Türkçe 6-8. Sınıflar Öğretim Programı ve Kılavuzu. (2006). 23.04.2015 tarihinde <http://ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx>'den erişildi.
- MEB Türkçe Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar). (2018a). 02.06.2018 tarihinde <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=222> sayfasından erişilmiştir.

-
- MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. (2018b). Ders kitapları hakkında merak edilenler. 06.01.2019 tarihinde http://fethiye.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_11/12095522_ders_kitaplarY_inceleme_1.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Mete, G., Karaaslan, M., Kaya, Y., Ozan, ř. ve Özdemir, D. (2018). *8. sınıf ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe ders kitabı*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Onan, B. (2013). *Dil eğitiminin temel kavramları*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Patton, Q. M. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. (M. Bütün ve S. B. Demir, Çev. Ed.) Ankara: Pegem Akademi.
- Ünalın, ř. (2006). *Türkçe öğretimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Yalçın, A. (2006). *Türkçe öğretim yöntemleri yeni yaklaşımlar*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yıldırım, A. (1999). Nitel araştırma yöntemlerinin temel özellikleri ve eğitim araştırmalarındaki yeri ve önemi. *Eğitim ve Bilim*, 23, s. 7-17.
- Yıldırım, A. ve şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.